

YENİ UFUKLAR

AYLIK SANAT, FİKİR DERGİSİ

Sinema Üzerine Soruşturma. YENİ UFUKLAR	
Cevap I	Sabahattin Eyüboğlu
Cevap II	Azra Erhat
Cevap III	Haldun Taner
Sinemanın Geleceği	Georges Sadoul
Fildişi Kuleye Çağrı	Kemal Bilbaşar
Evet, Kime Aydın diyeceğiz	Sabih Şendil
Batı ve Ötesi (Şiir)	Özdemir İnce
İhtar (Şiir)	Başaran
Doğu'dan Haber	Berin Taşan
Anlam	Özdemir Asaf
Memleket Hikâyeleri	Vedat Günyol
Takma Göz (Şiir)	Ece Ayhan Çağlar
Yeşilkaya Savcısı	Atalay Yörükoğlu
Dünkü Çocuk	M. K.
Gelin (Hikâye)	Fakir Baykurt

Sayın okuyucularımız:

YENİ UFUKLAR, önümüzdeki sayısıyla beşinci yayın yılına giriyor. Yayın hayatımızın dört yıllık bir süre içinde aksamadan devam edişini, abonelerimizin gevşemiyen ilgisine borçluyuz. Dergimizi, güvenilir, her ay hesap görmeye hazır bayilerin — hiç yokluğu demiyelim — azlığı yüzünden dışarıda — o da ancak İstanbul'da, Ankara ve İzmir'de — pek az sayıda satışa çıkarabiliyoruz. Bugüne kadar sürüp gitmemiz yalnız devamlı abonelerimiz sayesinde olmuştur. Sürekli yayınıımız, abone servisimizin aksamadan işlediğini gösterir. Dergileri, her ay kendi elimizle yaptığımız zarflar içinde, buruşup yıpranmadan, tertemiz olarak abonelerimize ulaştırıyoruz. Okuyucuya sunulan bir derginin, öz değeri ve baskı temizliği kadar, zarflayıp postalamasının da okucuya karşı gösterilmesi gereken bir saygı meselesi olduğunu hiç bir zaman aklımızdan çıkarmamaktayız.

YENİ UFUKLAR'ın, bütün okuyucularına bu saygıyı daima göstereceğinden emin olabilirsiniz.

Haberleşme Adresimiz şudur:

YENİ UFUKLAR

P. K. 1034

Galata - İstanbul

Bu Sayıyı Hazırlayan:

Vedat Günyol

YENİ
UFUKLAR

AYLIK SANAT, FİKİF DERGİSİ

Kurucusu:
ORHAN BURİAN

SORUYORUZ

1. Çağımızda sinemanın bir sanat olarak öbür sanatlar arasındaki yeri ve önemi nedir?
2. Yeni kuşakların gelişmesinde sinemanın iyi veya kötü etkileri olduğuna inanıyor musunuz? Sinema bir eğitim aracı olarak kullanılabilir mi?
3. Türk filmciliği, sizce ne durumdadır? Gelişmesi için aydınlara düşen ödevler nelerdir?

YENİ UFUKLAR

CEVAP I

Sabahattin Eyüboğlu

AVRUPA sinemayı buldu, çünkü 500 yıldır onu arıyordu. Bütün sanatlarındaki gelişme ona doğruydı. Aslında durgun olan resim heykel gibi sanatlar hareketli olmak, konularını zamanın akışı içine sokmak istiyorlar, müzik, tiyatro, roman, dans gibi hareket sanatları da durgun değerleri, mekân özellikleri vermeğe tasvirici olmağa özeniyorlardı. Hepsinin birden aradığı da insanı ve dünyayı oldukları gibi, ama sanatçının dilediği düzen içinde yeniden kurmak, yaşatmaktı. Her sanat, en olmayacak şey'leri bile yaşar, yaşanmış gibi, hayatın tâ kendisi imiş gibi gösterdiği ölçüde başarı sağlardı. Kısacası, uyanık bir rüya olmak istiyordu sanat, gerçekten olmuş gibi korkutan, sevindiren, güldüren, ağlatan bir rüya; sinamayla oldu. Sinama güpegündüz rüya görmeğe gittiğimiz yerdir. Bütün sanatların istediği bu olmasa, hepsi birden aynı rüyayı donatmak için rejisörün emrine girmez, bir bütün içinde erimeğe razı olmazlardı. Gir-medik sanat kaldı mı sinamaya? Hepsi, eskiden camide, kilisede, tekkede yaptıkları gibi bir amaçta birleştiler.

Bununla beraber sinama, bir araya getirdiği sanatların kendi kendilerini bilmelerine, başkalarından ayırdetmelerine de sebeb oldu. Sinamada buluşur buluşmaz ne kadar değişik olduklarını daha iyi anladı sanatlar. Sinama bütün sanatların istediğini gerçekleştirmiş, her sanat yalnız kendine mahsus değerleri işlemek yolunu tuttu. Örneğin resim sinama kadar tabiata benzeyemeyeceğini anlayıp vaz geçti benzemekten, somuttan soyuta, görülenden görülmeyene kaçtı, sırf kendi yaratabileceği renk biçim düzenlerine sığındı. Başka türlü insanlar ergeç sinemanın yanında resmin ne kadar cılız bir benzetme olduğunu anlayacaklardı. İş bölümü her sanata kendi imkânlarını derinleştirmeyi öğretti. Yine de sinemanın bir sanat olup olmadığını düşünenler, çağımızın bu en büyük sanat olayını olmasa da olur gibi görenler var dünyamızda. En akıllılarımız arasından bile bu

sanatı hor görenler çıkıyor. Oysaki bugün artık sinemanın sanatlar arasındaki yerini değil sanatların sinemadaki yerini düşünecek durumdayız. Çoğu kötü olan filimlere gelince, bunlar sinemanın değil, sinemayı kullananların günahlarıdır. Kaldı ki öteki sanatlarda işlenen günahlar yanında sinemaninkiler hiç kalır.

2. — Eğitici olmak aslında her sanatın en asıl tarafıdır. Hepsisi de zaten bu kayguyla dağmuşlardır: dans bile. Öğretme bakımından sinamanın imkânları şimdiye kadar hiç bir sanatın ulaşamadığı kadar zengindir. Sinama yoluyla öğretilmiyecek hiç bir bilgi yoktur, demek yetmez; hiç bir bilgi sinamadan daha iyi bir öğretme yolu bulamaz, bile diyebiliriz artık. İyi bir öğretmen yapmış nedir? Herşeyden önce öğrencinin gözünü kulağını bir zaman için etrafa kaydırmadan kendi üzerine çekmek değil mi? Sinamada bu iş kendiliğinden oluyor: kararmış ve susmuş bir dünya ortasında seyirci bir tek ışık ve ses kaynağına ister istemez çevriliyor. Geriye işin en önemlisi, verilecek bilginin değeri kalıyor diyeceksiniz. Evet, ama sinema değerli bilgiye âlet olmam demiyor ki bize. Atom gücü neyse sinemanın gücü de o: iyiye de kötüye de en kestirme yol. Hem biz istesek de istemesekde sinema eğitim ve öğretim işinde okulla yarışa başlıyor yavaş yavaş. Büyük şehir çocuklarının sevmeye, konuşma, düşünme üsluplarında, tarih coğrafya görüşlerinde sinemanın payı küçümsenebilir mi dersiniz?

Sinema varken okulun hâlâ sinema yokmuş gibi davranması dünyamızın tuhaf gerçeklerinden biridir. Ne var ki insanların en zor değiştirebildikleri şey eğitim ve öğretim yollarıdır. Alıştığı yolu en zor bırakan meslek adamı öğretmendir: gördüğü iş kafa alışkanlığına en elverişli, zararsızca değiştirilmesi en zor iştir de ondan. Hele edebiyat, sanat felsefe tarih gibi dersleri okutanlar o kadar zor yol değiştirirler ki hiç zorlamağa gelmezler. Oysaki en değişken konular da onlarınkidir. Ana babanın eğitim yoluna gelince, her yenilikten kaçır bu yol da. En yeni düşünceli adam baba olur olmaz geleneğe göreneğe uyar, dayağı cennetten çıkma bilir, eğitimde her yeniliği zararlı, tehlikeli görür, çocuğu kendi hayatını, kendi devrini yaşamağa bırakmaz.

İşte bu eğitim ve öğretim gelenekciliği yüzünden ne

okul sinemanın sonsuz imkânlarından faydalanabiliyor ne de sinama, okulların o en kalabalığıyken, okul sayılabiliyor. Ama, dikkat, emrine almadık sanatçı komayan sinama öğretmenleri de kendine başlıyor çekmeğe. Parasıyla değil mi? Bir İtalyan Üniversitesi profesörü rol almış bir filmde. Ne yazık ki sırf para kazanmak için. Devletler sinama bakanlıkları kurmak için daha ne türlü güç olmasını bekliyorlar acaba?

3. — Türk sinamacılığının bugünkü zavallı hali bence devletimizin bu işe önem vermeyişindendir. Sinemayı bir eğlence olarak bile ciddiye almamış olacak ki içki ve tütüne verdiği önemi ondan esirgemiş. Masalların düşünemediği bu yaman güc, Peri padişahının bu en hünerli kızı küçük bezirganların elinde kalmış. Ver parayı, gör maskarayı diyor onlar da. Hepsi değil şüphesiz: bu kızın kadrini bilen, ona sadece göbek attırmayanlar da var, ama devede kulak. Sinemayı yalnız para için değil gerçekten seven sanatçılarımız sinama adamlarımız da yok değil, ama filim şiir kitabı değil ki cep harçlıklarını verip çıkarsınlar. İster istemez onlar da giriyor paranın emrine, kolayına kaçıyorlar işin. Para padişahı Beyoğlundaki köşkünden Türk halkının ne türlü film istediğine karar veriyor. Yaptığı film para da getirince haklı çıkıyor aklınca. Halbuki para getiren sinama sanatı, onun yaptığı daha doğrusu bozduğu film değil. Sinamayı seviyor, istiyor halkımız, hele yerlisine can atıyor. Buna karşılık giydiği hüküm şu oluyor: halk yalnız çıplak kadın, vur kır ve piyasa alaturkasından hoşlanır. Hükmün dayandığı gerçek şu: para getiriyor bunlar. Elbette getirecek. Filmin içine kokain konabilse, daha da çok para getirebilir. Ama bu sinama adı altında başka bir istekten para kazanmak olur. Halk değil yalnız beyler paşalar, bilginler filozoflar da hoşlanır çıplak kadından. Bukadar sakat bir düşüncenin emrinde çağımızın en verimli sanat makinesi nasıl bırakılabilir?

Bırakılsa bile Devlet hiç olmazsa bir örnek studio kurmalı derim. Orda yerli yabancı en iyi ustalar toplanmalı ve diğer studioların ellerindeki imkânlarla neler yapılabileceğini göstermeli. Bu studio dürüst ellere geçer, bir müddet işine de karışılmazsa herkes kadar biz de iyi film yapabiliriz. Tabii orada yetiştireceklere az para vermeli, yoksa gerçek he-

vesliler yine açıkta kalır. Devlet studiosunda sinamayı para-
dan çok sevenler çalışmalı. Bu bir çare değil, bir hayal diye-
ceksiniz. Olabilir; ama ben başka çare görmüyorum. Hattâ
bugünkü kayıtsızlığımızla sinamada arada bir de olsa iyi
şeyler görmemize şaşıyorum. Bunları her halde iyi niyetli
insanlar gümrükten mal kaçırır gibi para padişahının gö-
zünden geçiriyorlar, yahut arada bir padişahın cömertliği
tutuyor.

CEVAP II

Azra Erhat

1) İlk sorunuz bana geçenlerde şehrimize gelen Fransız
rejisörü André Cayatte'ın bir sözünü hatırlattı: "Sinema bir
panayı gösterisi olmaktan kurtulamadı henüz" diyordu.
Bir sanat olmak, geleceğin en önemli sanatı olmak için si-
nemanın elinde her türlü imkân var, bugünedek pek az reji-
sör bu imkânlardan sanat yolunda faydalanmıştır. Bana öy-
le geliyor ki, sinemanın en büyük derdi, elinde fazla im-
kân bulunmasıdır. Sinemayı çoğu zaman panayı gösterisi
yoluna saptıran işte bu. Bakın İtalyan filmciliği harp son-
rası ne idi ne oldu. "Roma, açık şehir" den Gina Lollo-
brigida'lara, yani göğüs, kalça bacak gösterilerine gidildi.
Arada iyi filmler çıkmıyor değil. Ama sinema herhalde
bütün sanatlardan çok sanat olmamak tehlikesi ile karşı
karşıyadır. Bu tehlikeye sonuna kadar göğüs gerebilenler
parmakla sayılabilecek kadar az.

2) Sinema elimizde bulunan eğitim araçlarının en
değerlisidir denebilir, çünkü en tesirlisidir. Nitekim dün-
yanın her yerinde filme kültür yayıcısı olarak çok önem
verilir. Bizim bundan pek haberimiz olmuyor, sinemala-
rımızda dokümanter filmler gösterilmiyor. Oysa ki Avru-
pa film festivallerinin hepsinde kısa metrajlı eğitim
ve sanat filmleri arasında da yarışmalar yapılır. Şüphesiz
ki bugün film insana bir kitap kadar, belki bir kitaptan

çok daha fazla şey öğretebilir. Bütün mesele, kitabın insana satırlar, sayfalar arasında düşünmeğe fırsat vermesi, film imgelerin çabuk geçmesi yüzünden buna o kadar elverişli olmamasıdır. Filmin kendine has bir düşündürme tekniği var. Charles Chaplin gibi büyük filmciler bu mesele üstünde durmuş ve problemi çözmüşlerdir. İyi filmlerin hepsi de bunu başarır, her sanat eseri gibi onlar da zaman şartlarının üstüne çıkabilmiştir. Bu çeşit filmlerin öğretici değeri büyüktür. Ama filmciliğin başındaki prodüksiyon belâsı çokluk filmlerin bu seviyeye ulaşmasını önlemektedir.

3) Fransızca bir deyim var; insan bir bilmeceyi çözemedi mi, dilimi kediye veriyorum der, cevabını da soruyu sorandan bekler. Türk filmciliği üzerine benim de dilimi kediye veresim geliyor. Türk filmciliği kötü durumdadır, çevrilen filmler gün geçtikçe, yıl geçtikçe değerden düşüyor. Neden dersiniz? Çeşitli sebepleri var ve bunların üstünde vakit vakit duruldu, ama hiçbirine de çare bulunamadı. Bu işte aydına düşen ödevin ne olduğunu bilemez olduk artık. Film eleştirmeleri yazmak mı? Ne fayda? Eleştirmecilerle filmciler o kadar ayrı dünyalarda yaşıyorlar, öylesine farklı bir dil konuşuyorlar ki, birinin sözü öbürüne sivrisinek vızıltısı gibi geliyor. Eleştirmeciler sanattan, filmcilerse paradan dem vuruyorlar. Sanatla kazancın birbirine bağlı olduğunu, asıl sanat eserinin para getireceğini anlayacak kadar kültürlü bir toplumda yaşamıyoruz. Onun için Türk filmciliği üstüne şimdilik ümitsizim desem yeridir.

CEVAP III

Haldun Taner

1 — Sinema bütün öbür sanatların sentezi... Televizyon dahil, bütün öbür sanat kollarından, kıyas kabul edilemeyecek kadar, muazzam bir kütleye seslendiği için, bence hatta en önemlisi.

2 — Daha lisede talebe iken, Tarihi, Coğrafyayı hat-ta Biolojiyi filmle niye öğretmediklerine şaşardım. Aradan yirmi yıl geçti. Hâlâ bu işi esaslı bir şekilde mekteplere yerleştiren çıkmadı. Bence sinema en iyi eğitim aracıdır. Genek doğrudan doğruya bilim bakımından, gerek dolayısıyla yaratabileceği tesirler bakımından, Avrupada kültür filimleri ayrı bir ihtisas kolu olarak almış yürümüş bulunuyor. Ama söylediğim şekilde henüz mekteplerin baş eğitim aracı olmuş değildir. Meselâ Avusturyada şimdilik sadece klâsik piyes ve operaları filme alıp talebelere göstermekle yetiniyorlar.

3 — Türk filmciliği maalesef Türk tiyatrosu gibi iç-ler acısı bir durumdadır. Sebep, bilgisizlik, zevksizlik, seviyesizlik ve başka şeyler... Filmcilik dünyanın her yerinde bir ticaret işi olarak ele alındığı müddetçe, elbet-teki her şeyden evvel prodüktörün borusu ötecek. Ama bu demek değil ki ille her prodüktör de öbürü kadar zevksiz olacak. Her zaman iddia ettim, yine de ederim; kaliteli filim ticarî bakımından da prodüktörün yüzünü güldürecek filmidir. Bunda direnecek cesaret lâzım. Cesaret için de iman, iman için de bir hayli kültür ve asgari bir iyi niyet lâzım. Böylesi bizde yok gibi bir şey.

Bu konuda aydına düşen vazifeler çeşitli. Seyirci olarak kaliteli aydının piyasası işi civıklıklara tahammül göstermemesi, hoşnutsuzlukla, küçümseme ile alayla karşı koyması, elbetteki omuz silkip geçmesinden, «çelebi böyle olur bizde konser dediğin» demesinden daha iyi olur. Bence asıl iş münekkittlere düşüyor. Bu yüz karası kordelâları bıkmadan usanmadan teşhir etmeli yerden yere çalmalı ki, prodüktör denen hayal tüccarları bir milletin kültür seviyesini bu kadar hiçe sayamasınlar.

Şahsen üç yıldır filim işleri içindeyim. Senaryo yazan bir aydın olarak öyle sanıyorum ki elimden geleni, bana düşeni yaptım. Gayem: şimdiye kadar bellenen kalıplarda kalmamak için kolayına kaçmamak, Türk insanının konularını, tamamen Türk bir üslûpla ekrana geçirmek.

Rejisörlük alanında Şadan Kâmil, Lütfü Akad, Şakir Sırmalı, Metin Erksan gibi aydın arkadaşlar her biri ken-

ri görüşüyle, kendilerine düşeni yapmağa böylece Türk filmciliği denecek bir şey yaratmaya çabılıyorlar. Bu gayretler baltalanmazsa niçin bizde de bir sinema sanatı doğmasın? Ama maalesef baltalanıyoruz. Hatta bazen bu bize çok pahalıya maloluyor. Ama güvenim sağlam. Günün birinde, baltalamaya, çelmelemeye rağmen, kendini herkese kabul ettirecek bir Türk filmciliği doğacak. Buna gün gibi inanıyorum.

İNSAN'A YARAŞAN

DÜNYANIN durmadan döndüğünün farkında olmaksızın da, onurlu bir insan olarak yaşamak mümkündür. Ama, bir kimse, jandarma zoruyla dünyanın döndüğünü veya dönmediğini ispatlıyanlara inanır veya onların yolunda yürürse, insan olmaktan çıkar.

Galile

AKIL ve mantık yolunda can veren kimse, ölümüyle, safsatacılar, iki yüzlüleri ve din koruyuculuğu yapar görünüp kötülükler eden zorbalara yere vurmuş olur.

Campanella

İHTAR

B U oldukça dünyanın hali
Hiç te ak değil alnınız
Utancından kararır toprak
Aklına gelir de ettikleriniz

Kardaş kanı döken kim
Şehirler memleketler yok eden
Niçin buğday yetiştirirsiniz niçin
Böyle olacaktı madem

Boşuna güzel olur sabahlar
Güneşte yanar deniz
Dallar çiçek açar kırlar yeşerir
Görmez ki gözleriniz

Sevmeyi unuttunuz hanidir
Kurudu mu ne yüreğiniz
Neyi halletti bunca yıl sanki
Dâvanız felsefeniz

Yetmez mi hepinize yetmez mi
Esmer tarlaların bereketi
Çocuklarınızın başı için vargeçin
Bu gidişle sonunuz kötü

Kafanızdan hep kafanızdan
Çektiğiniz
Ne işler görebilir oysa ki
Birleşse elleriniz.

Başaran

SİNEMANIN GELECEĞİ

Georges Sadoul

LÂBORATUVARDA edinilen bir teknik sayesinde insanlar ortaya bir dil, bir yazı, kısacası insan kültürünün esaslı bir parçasını koymuşlardır.

Sinemanın bulunması, önemi bakımından baskı makinesinin bulunmasıyla kıyaslanabilir. Sinema da, tarihte yeni bir çağın başlangıcı olmuştur. Bizim çağımız, 1900 e doğru sinemanın bulunmasına rastlıyan emperyalizmin güçlenmesiyle başlar. Ama yirminci yüzyılın ortalarında, bir çok ülkeler tekellerin boyunduruğundan kurtulmuşlardı bile, yüz milyonlarca insan ve bu insanların sinemaları artık emperyalizmin etkisinden kurtulmuştu.

Emperyalizmin hâlâ hüküm sürdüğü ülkelerde — sinemayı ve dünyayı tekel altına almayı düşünen Birleşik Amerika'yı kasdediyorum — yirmi küsur yıldanberi elde edilen teknik ilerleme yeni bir dilin yeniden kurulmasını sağladı. Orda ifade araçlarındaki her gelişmenin sonucu, bu sanatı özünden uzaklaştırmak oldu. Hollywood'da dün, sesli sinema usullerinin uygulanması, ekonomik sonuçlarıyla 1935'ten bu yana su götürmez bir çökmeye sebep oldu. Bugünkü günde ise, teknikolor hemen bütün hallerde lükse kaçan bir budalalık, pahalıya oturan bir çirkinlik ifade eder olmuştur. Yarın, sinemayla televizyonun birleşmesi, filmi yeniden İngilizce berbat bir magazin haline sokabilir.

Tekeller sinemanın bütün amaçlarını da, araçlarını da aynı şekilde bozuyorlar : sinema kolektif bir iştir diye tekeller onu seri malı haline sokuyorlar. Sürümü bakımından uluslar-arasıdır diye ulusal adına nesi varsa hepsini ortadan kaldırmaya bakıyorlar. Sinema milyonlarca insanın kafa ihtiyacına cevap veriyor diye ondan, kitlelerin kafa-

sını bir kaç milyonerin çıkarına ve ihtiyacına uyar şekilde faydalanmaya çalışıyorlar.

Tekeller sinemayı görevinden uzaklaştırmışlardır. Geleceğin gerçek sineması, eski dünyanın bir kısmında, otuz yıldanberi durmadan gelişen sinema, toplu çalışmanın kişilere, bireylere, sanatçılara bütün varlıklarını verecekleri bir sinema olacaktır, öyle bir sinema ki, uluslararası alış-verişler sayesinde uluslara kendi ruhlarını ifade ve birbirlerini daha iyi tanımak imkânlarını sağlayacaktır. Halkın kendi zevklerine, isteklerine cevap veren eserler istemelerine yol açacak ve nihayet her teknik ilerleme ile birlikte sanatta mükemmelleşme, öz ve nihayet topluluk ile bireylerin kültürü at başı beraber gelişecektir.

Şu yarım yüzyıla «Nankör sinema çağı» diyen Léon Moussinac sinemanın geleceğini şöyle anlatıyor:

«Sinema gençlik çağına dönecek... İnsanın kavgasını, hem kendilerine hem tabiata hâkim olmak için uğraşan ulusların kavgasını dile getirecektir. Böylece sinema, insanların ve ulusların kanları, fikir ve acı deneyleri pahasına başardıkları dünya rönesansının ifadesi olacaktır. Medeniyetin gerçek ve yeni bir uğrağı. Fakat sinema buluşlarının en yüce noktasına ancak uluslar özgürlüğün doru-
na vardıkları zaman ulaşacaktır. Sinema, olgunluğa varmışlığı içinde, insanoğlunun birliğini, bütünlüğünü dile getirecektir. Sinema bunun için doğmuştur.»

HÜKÜMETLER, o herkesi yıldırان güçlerini, bir takım körü körüne inançlardan aldıklarını unutuyorlar. Şunu da unutuyorlar: bu körü körüne inançlar, ancak kendilerinin de ahlâksızlıklara ve haksızlıklara boyun eğdikleri müddetçe, işlerine yarayabilir.

Hegel

GERÇEĞİ YAZMAK DEĞİL FİLDİŞİ KULEYE ÇAĞRI

Kemal Bilbaşar

E Sİ'nin Şubat sayısında Oktay Akbal'ın *Gerçek* üzerine yazılmış bir eleştirmesini okudum. Yazar, *Gerçeği Yazmak* adını taşıyan eleştirmesinin başında gerçeğin herkese göre değişen bir şey olduğunu, ne kadar insan varsa o kadar gerçek anlayışı olacağını söylüyor. Eh, diyorsunuz, gerçek bir yönü var bu sözün.

Gerçeğin kişilere göre değişeceğini açıklamak için bir örnek de düzenlemiş yazar: Üç sanatçı tasarlıyor, üçü de insanların yaşayışını objektif olarak incelemek üzere bir köye gidecek, altı ay kalacaklar. Sonunda hepsi de aynı planda, aynı kişileri ele alarak birer roman yazacaklar. Eleştirmeciye göre:

«...Bu romanlarda birine göre dürüst bir insan olan Ahmet (tipi) ötekine göre dürüstlükten uzak, üçüncüye ise iyilik ve kötülük yönleri denk, kararsız bir tip olarak romanda yer alacaktır.» Örneğin gerçeğe uygun olmıyan yönleri var ya, uygun olduğunu kabul edelim. (*) Yazarın bütün bunları yazmasının sebebi ne? Fikrini, Zola'nın (gerçek, tabiatın bir mizaç arkasından görülüşüdür.) sözü ile onaylatmasına önem vererek, neye savunuyor bu fikirleri? İnsan, eleştirmecinin yazısının geri kalan bölümünde geniş bir hoşgörülülikle herkesin gerçek bellediği şeyi yazmasını savunacağını bekliyor; öyle olmuyor, tersine, yön tutan bir çağrı ile karşılaşılıyor.

(*) Köye giden üç yazarın objektif çalıştıklarına göre, bu derece aykırı sonuçlara ulaşmaları gerçeğe uymaz. Bir takım kıymet hükümleri vardır ki, zamana ve toplumlara göre pek az değişir. Hırsız her yerde hırsızdır. Çevresindeki insanları istismar eden bir zorba, yetkisini kötüye kullanan bir idare adamı, her yerde menfur bir tiptir. Hangi dürüst yazar, böylesini, dürüst bir kişi olarak göstermeye yeltenir?

«... Gerçekçilik adı altında birbirine benzer çevreleri, gelip geçici kişileri, âdetleri, sistemleri, olayları ele alan, bunları insanınluna körü körüne kabul ettirmek isteyen» yazarardan olmamayı öğütlüyor ve : «gerçeği yazmak isteyen her yazar önce kendi gerçeğini yazacağını bilmeli, kalemi buna göre ele almalıdır.» buyuruyor. Daha da ileri varıyor : «küçük, geçici gerçekleri verip çevremizi kandırmaıya değil, büyük (?) kalıcı gerçekleri (?) dile getirip kişi oğlunun büyük gerçeğinden küçük de olsa bir parçasını çizmekle yetinmeliyiz» diyor.

Yazının burasına gelince, haa, şu mesele... diyorsunuz. Meğer bütün bu çaprasık sözler, büyük lâflar, samimi edalar, ümanist görünmeler **bireysel gerçekçiliğe**, fildişi kuleye çağrıdan ibarettir. İnsan iki satır yukarıda (küçük, geçici gerçekleri verip, çevremizi kandırmaya kalkmaıya-lım) dediğini unuttur da, nasıl başkalarını böyle bir görüşün etrafına toplamaya çalışır? Bu çağrının samimiliğine kim inanır? Eleştirmeci madem gerçeğin bireylere göre değiştiğine inanıyor, neden öyleyse ille de kendi tuttuğu yönü, kendi içimize kapanmayı, büyük gerçeklerin, kalıcı gerçeklerin içimizde yattığını savunmaıya kalkıyor? Hem soralım, gerçeğin büyüğü ile küçüğü birbirinden nasıl ayrılır? Geçici kişiler, kalıcı kişiler nasıl olur? Kimlerdir?

Birşey daha : Neden bir yazar kendi içinden söz açınca samimi dürüst bir yazar oluyor da kendi dışından, gelip geçici kişilerden, âdetlerden sistemlerden, olaylardan söz açınca (insanınluna körü körüne) birtakım gerçekleri kabul ettirmek, çevresini kandırmaya uğraşmak çabası içinde bulunuyor? İnsan, bunlara cevap bulamıyor o yazıda.

Gerçeğin herkeşe göre değişir bir şey olduğunu kabul eden eleştirmeciden, «Varlık» sahibi kadar olsun, bir geniş görüşlülük göstermesi beklenirdi. Onun gibi, sanat eserinin toplumeu olanı da, bireyci olanı da kalıcı olabilir, demeliydi. İnsan taraf tutmaz görünerek taraf tutmaya kalkınca kalemi sürçer, güllünç çelişmelere düşer elbet...

BATI VE ÖTESİ

OLUMSUZ savaşlar yaratıyorduk
Bütün kapılar kapalıydı uzaklıkların dışında
İçeri giremiyorduk.
İlkin kapı vardı, sonra da kilidi
(Hey kapı! Hey kilidi)
Onulmaz yangınlar yeşeriyordu odalarda
Ne yapıyorsak kendimiz için yapıyorduk
Batıya giden yollar bizimle başlıyordu -
Bizimle bitiyordu bütün kitaplar.
Kitaplar - Davut oğlu Âbuzer - diyemiyordu
Hepimiz Âbuzer'dik oysa.
Âbuzer umutlarıyla çürüyordu
Çocuklar bözlerini sabahlarda taşıymıyordu o sıralar
(Âbuzer'in gözleri yeşil ve maviydi)
Dudakları nokta - noktaydı o sıralar.
Önemi yok günlerin:
Ha bugün, ha yarın güneş nasıl olsa gene doğarak
Vinçlerin, diesellerin ortasında
Unutacağız utançsız yüzlerimizi.

Batıya giden yollar bizimle başlıyordu
Bizimle bitiyordu bütün kitaplar
Kapı ve kilidi duruyordu: Yazık!
(Vay kapı! Vay kilidi!)
Batıya bakıyordu bütün kapılar.

Özdemir İnce

EVET, KİME AYDIN DİYECEĞİZ

Sabih Şendil

HİKÂYECİ Samim Kocagöz'ün Yeni Ufuklar'da «Kime Aydın Diyeceğiz» başlığı altında bir yazısı çıktı. Samim Kocagöz bu yazısında son aylarda dergilerde gazete-lerde aydın kişinin ve aydınların konu edildiğinden söz ettikten sonra kendi düşüncelerini belirtiyor. Kocagöz, aydın kişiyi ikiye bölmek zorunda olduğumuzu, bir yana arayıcı bilim adamlarını ve yaratıcı sanat kişilerini, diğer yana da bilimin ne demek olduğunu bilen, sanatın ne demek istediğini anlayan kişiler koymak gerektiğini ele almış. Çok güzel bir ayırma bu. Kocagöz'ün yerden göğe kadar hakkı var. Fakat ne yazık ki bugün memleketimizde aydın kişi deyince diploma sahibi kişiler anlaşılıyor. Bu diplomalı kişiler içinde öğretmenler var, tüccarlar var, mühendisler ve mimarlar var. Fakat hiçbirinin sanattan en ufak nasibi yok. Çeşitli meslekten kişilerle tanıştık. Kendilerine sanat üzerine sorular sorduk. Ne romanımızdan, ne hikâyemizden, ne de şiirimizden haberleri var. Ne okuyorlar, ne ilgileniyorlar, üstelik sanatla ilgilenenlerle alay ediyorlar; boş şeyler bunlar deyip geçiyorlar. Bunlara aydın kişi diyemeyiz herhalde gelgelelim memleket onları aydın diye tanıyıp saygı gösteriyor. Bu acı işte...

Kocagöz bilimin ne demek olduğunu bilen, sanatın ne demek istediğini anlayan kişilerin yurt içinde daha kalabalık olmalarını, ancak o zaman ki bilimin ve sanatın ortaya koyduklarını üstün bir bilgiyle ve sezikle kavrayabileceklerini belirterek yazısına devam ediyor. Fakat bu tip aydın kişilerin çoğalması için neler yapmak gerektiğini söylemiyor. Evet, aydın kişi dediğimiz bir avukatın, bir

doktorun, bir yargıcın, bir mühendisin sanata karşı ilgisizliği yürekler acısıdır. Bilgileri yalnız gazete sütunlarından öğrendikleri şeylerdir. Okuldan çıktıktan sonra kitap okumayı lüzumsuz sayarlar. Evlerinde bir kitaplıkları yoktur. Bir Orhan Veli'yi, bir Fazıl Hüsnu'yü, bir Sait Faik'i, bir Samim Kocagöz'ü, bir Yaşar Kemâl'i bilmezler; isimlerini bile duymamışlardır. Duyanlar da kulaktan dolma bilgi sahibidirler, bildiklerini yalan yanlış bilirler. Bir mühendisle tanışmıştım. 40 - 50 yaşlarında vardır. Söz arasında şiirden konuşuyorduk. Şairlerden kimleri sevdiğini sordum. Eskilerden Cahit Sıtkı, yenilerden Faruk Nafiz'i severim dedi.

Şu gerçeği üzülererek belirtelim: memleketimizde Samim Kocagöz'ün istediği şekilde, ikinci gruba koyduğu aydın kişileri bulmak çok güçtür. Varsa da tek tüktür. Devede kulak kabilindendir. O halde Kocagöz'ün istediği kıratda aydın kişi yoktur demek en doğrusu olacaktır. Bu durum karşısında kime aydın diyeceğiz? Geriye Kocagöz'ün birinci gruba soktuğu arayıcı bilim adamları ve yaratıcı sanat kişileri kalıyor. Biz sadece bunlara aydın kişi denilebileceğine inanıyoruz. İşte bu kadar...

TÜSTAV

Yeni Çıktı

Turhan Oğuzkan

D E R T L E Ş M E

Şiirler

Yeni Ufuklar Yayınları: 7

1956

Fiyatı: 150 Krş.

DOĞU'DAN HABER

Berin Taşan

DOĞU'da yolları karla kapalı küçük bir kasabadayım. Kırkbeş gündür devamlı kar yağıyor. Hem taşların arasına değil, saçlarımızın arasına, paltomuzun, eldivenlerimizin içine yağıyor. Dışarıda kar nekadar, soğuk sıfırın altında kaç? bilmiyorum. Ama odamda bir köşede soba alevden havaya kalkarken biraz ötedeki bardağı tepside ayıramıyorum. Yapışmış kalmış. Dün sabah bir çocuk sesine pencereye koştum. Sokaktan küçük bir çocuk bağıra bağıra ağlıyarak koşuyordu. Önce anlıyamadım. Daha dikkatli bakınca küçük mosmor ellerini ağzına götürdüğüünü gördüm. Üşümüş. Donmamak için acıdan ağlıyarak koşuyor.

Posta önce at sırtında taşındı. Kar çoğalınca atların ayakları kardan çıkmaz oldu. Bir zaman kızaklarla sonra da insan sırtında taşındı. Şimdi dağları kimse aşamıyor. Geçende askerden izinle dönen bir gurup köylerine bir an evvel varabilmek için istasyonda daha fazla bekliye-memişler. Yola çıkmışlar. Pöske dağını aşarken ekmekleri bitmiş. Açlık donmaya yardım eder. İçlerinden biri ek-mek almak için bir dağ köyüne sapsmış. Köyün ilk evinin önünde kapıyı çalamadan donup kalmış. Bu askerin köyünde kimi vardı? Evli miydi, bekâr mıydı, yoksa nişanlı mıydı? Bilmiyorum. Ama böyle dağlarda kurtlardan başka kimsenin dolaşmadığı bir günde yola çıktığına göre muhakkak bir bekliyenı vardı. Artık izin vesikasının günü dolmıyacak. Alayından ve şubesinden aramıyacaklar.

O gündenberi kimse yola çıkmıyor. En çok kurt sürülerinden korkuluyor. Kasabaya yalnız onlar teklifsizce giriyorlar. Önce içlerinden en cılızını seçip yolluyorlar. Kalabalık tepenin arkasında bekliyor. Tek kurdu gören bütün köpekler üzerine hücum ediyor. Kurt malûm tak-

tik üzere köpek sürüsünü alıp tepenin arkasına götürüyor. Pusuda bekleyen büyük kuvvet derhal köpekleri çevirip imha ediyor. Yazın her kapının önünde yatan köpeklerin gittikçe azaldığını görünce merak edip sormuştum. Böyle anlattılar.

Pazartesi ve perşembe. Bizi günlerden yalnız ikisi ilgilendiriyor. Bu günler posta günleridir. Ama kırk gün var ki dünyadan ve memleketimizden bir haber alamadık. Bir posta dağıtıcımız var. Adı Dadaş. Biz öyle diyoruz. Erzurumlu. Yaşlı, iyi yürekli bir insan. Az konuşuyor, az gülüyor. Bir küçük çocuklarla konuşmasını seviyor. Nerede görsek sormadan edemiyoruz. Hem yolların kapalı olduğunu, postanın gelmediğini, Dadaşın vereceği cevabı bildiğimiz halde.

«Dadaş ne haber?»

«Daha yazmadılar.»

En çok yılbaşı tebriklerine tutuluyor. Bu «dürzü işi» diyor. Böyle yortuyu bahane edip iki satır ne? Yazacaksan doğru dürüst mektup yaz. Yoksa onları teker teker ayırmıya, küçücük yazılarını okumak için uğraşmıya kızmıyor. Bu küçük küçük zarflar, küçük küçük yazılar... Onlar icad olalı Dadaşın huzuru kaçmış. Kimbilir belki de kötü haberi bu küçük zarfın içinden aldı. Erzurum'dan kalkıp tek başına tâ buraya gelmiş. Kimse niçin bu küçük kasabaya geldiğini, niçin hâlâ bekâr olduğunu, geceleri niçin keman çaldığını bilmiyor. Yine kimse Dadaş bu kasabaya geldikten sonra kendisine yılbaşı tebriki gönderildiğini kat'i olarak bilmiyor. Belki de Dadaşın dediği gibi «onlar daha yazmadılar».

Burada benden başka daha tam bin iki yüz elli can var. Yirmi aydın arkadaş. Yirmi memur. Bir kulüpte toplanıyoruz. Gazetemiz, mektubumuz, selâmımız gelmiyor. Nişanlı, âşık, şair olanımız var. Rüyasında bir defa bile Doğu'ya uğramamış olanımız var. Her gözlerini yumuşta İstanbul, her ellerini uzatışta Kordon...

Hepimiz sese, ışığa, güneşe hasretiz. Bir radyomuz var. Bizden önceki memur arkadaşlar para toplayıp almışlar. Pille çalışıyor. Yirmimiz ikrâmiyeden kesip kırk liraya bir batarya aldık. Tam bir hafta gitti. Şimdi bir

köşede susmuş duruyor. İbresi Ankara'nın üstünde. Nekar baksak nekadard iltifat etsek konuşmuyor. Şarkı söyle-sin istemiyoruz. Hattâ Muzaffer Akgün de söylemesin. Sadece bir kadın spiker konuşsun, dinliyelim. Geçende bir arkadaş cep fenerinin pilini çıkardı. Katot yaptı. Bir yerden emânet anot bulduk. Arkadaş fizik öğretmenidir, radyoyu çalıştırdı. Tam ajans vaktine getirdik. Pil bitme-den en önemli haberi alalım diyorduk. Saat 13 ajansı. Karşımıza bir hanım spiker çıktı :

— Siirt'te onbinlerce mellengiç ağacına fıstık aşısı yapılarak beş sene sonra mahsül alınacağı ve böylece dö-viz...

Spiker hanımın sesi yavaş yavaş kısıldı, sonra sustu. Küçük pilimiz bitmişti. Sonra ne söyledi bilmiyoruz. Radyonun başından birer ikişer ayrıldık.

Artık hiçbir şeyi merak etmiyoruz.

TÜSTAV
ANLAM (*)

SEN bana

Sen desen de, demesen de olur.

Ama ben sana sen diyeceğim.

Düşün dur.

Özdemir Asaf

(*) Şairin yeni çıkan SEN SEN SEN adlı kitabından.

Düzme ve Gerçek

MEMLEKET HİKÂYELERİ

Vedat Günyol

REFİK Halit'den başlayan bir isimleme ile, salt köy ilçe meselelerini işliyen hikâyeleri **memleket** hikâyeleri sayar olmuşuz. Bu isimlemenin otuz sekiz yıllık bir geçmişi var. Ama aslında, edebiyatımıza altmış yedi yıl önce **Kara Bibik**'le ilk olarak giren bu hikâye çeşidi, Nabi Zade Nâzım'ın kaleminde yapmacıksız gerçekçi bir çeşni getirmişti. Yıllarca bu bir tek hikâye çerçevesinde kalmış olan bu gerçekçi çeşniyi bulmak için Kemâl Tahir denli bir ustanın **Göl İnsanları** adlı eseriyle ortaya çıkmasını beklemek gerekmiş. Nabi Zade Nâzım, köylü meselesini «bir çift öküz» meselesi olarak ele almıştı. Kara Bibik'in, geçim çıkmazı içinde, kızını evlendirmek, ödünç para bulmak gibi çarelere başvururken kafasında dönen o saplantı halindeki düşünce «İmamoğlu gibi, kendi tarlasını kendi öküzleriyle sürebilmek» düşüncesidir. Nabi Zade Nazım, bu temel düşünce yanında bize Karabibiği kendi kendiyle konuşturarak, köylü psikolojisini, köylünün ufak tefek tasalarını olayları zorlamadan ustaca vermesini bilmiş. Edebiyatımıza ilk olarak «kendi kendine konuşma» tekniğini sokan ve **Karabibik**'i, teninin ateşine kendini kaptırabilen, Eftalya'nın kahkahalarında öküzlerini unutabilen insanoğluna özge zaaflarıyla birlikte veren yazar, «memleket» konularını yazmaya özenen bunca hikâyecinin hâlâ ne kadar üstünde duruyor!

Nabi Zade Nâzım'dan bu yana, Refik Halit başta olmak üzere, köy ilçe konularını işliyen sayısız hikâyeciler hep «mesele» lerin zoruyla, «mesele» lerin mantığına uygun düzme hikâyeler yazmaktan öteye geçemediler. Ancak, Fakir Baykurt gibi, Yaşar Kemal gibi köyün içinden çıkmış, ya da köyde yaşamış gerçekçi sanatçılarla, altmış yedi yıl önce Nabi Zade Nâzım'ın başladığı gerçekçi hi-

kâye çeşidi yeniden işlenip Kemal Tahir'le olgunluğa ulaşmıştır.

Refik Halit «Memleket Hikâyeleri» ile, Anadolu'nun sahipsizliği, kurt kuzu oyununa bırakılmışlığı, üzerinde etraflica durmak, köyü ilçeyi, bir takım — gerçek de olsa düzme hissini uyandıran — olaylarla vermek bakımından, bir öncü sayılır. Biçim yönünden bugün için hiç bir özelliği olmıyan, sırf konudan faydalanma yoluyla yazılmış olan bu hikâyelerden kalan «meseleler», hâlâ köylerimizin ilçelerimizin «meseleleri» olmakta devam ediyor.

Refik Halit, sanat hayatının ilk ve son müspet durağında, yurt tasaları karşısında duyduğu üzüntüleri, hayal gücünü işletmeden, bu tasaları belirtmeye elverişli bulunduğu olaylarla dile getirmiş. «Yatık Emine», «Şeftali Bahçeleri», «Sarı Bal», «Boz Eşek», «Yatır», «Komşu Namusu», «Hakkı Sükût», «Cer Hocası» adlı hikâyelerin Refik Halit'ini, bir takım yurt tasaları karşısında «ruhundan incinmiş» bir yazar olarak görüyoruz.

Yazar bir Yatık Emine tipi almış: ufak tefek, mahcup ve korkak bir kadın. Ankara'ya iki gün öte, ana yollardan aykırı küçük bir ilçe'ye «ıslahı nefsetsin» diye sürülmüş bir orospu. Yazar, türlü anlayışsızlıklar, horlamalar, işkenceler içine daldırdığı bu zavallı kadını bir köşecikte açlıktan ve soğuktan öldürmekle, hayatta bin bir benzerine rastlanan bu türlü toplum kurbanları karşısında duyduğu üzüntüyü dile getirmek istemiş.

«Şeftali Bahçeleri», bir başka «ruh incinmesi» nin tepkisiyle yazılmış. Şeftali Bahçeleri ilçe memurlarının akşam üzerleri, heybelerine rakılarını koyup, merkep-lere binerek «zevke, safaya» kostukları bir yerdir. Burası, «ıslahat, teşkilât, imarat gibi ağır düşüncelerle dolu», «memleketi kaplıyan tenbelliği, durgunluğu hafsalası» almıyan iyi niyetli her memurun eninde sonunda gideceği son uğraktır. İlçe'ye her gelen memurun (Tahrirat müdürü Ağâh) yüreğinde köpüren gayret, hizmet arzularını söndüren bu eğlence tuzakları da yazara bir tasa konusu olmuş.

«Sarı Bal», gece baskınlarıyla şiddetle takip ettirdiği bir orospunun yatağında yakalanan bir kaymakamın, ken-

di koyduğu yasakların üstüne çıkışını anlatıyor. «Boz Eşek» de köylünün boş-inanlarından faydalanan bir kadı, «Yatır» da yine boş-inanları yararına kullanan açığız bir hamamcı, «Hakkı Sükût» da da parayla susturulan bir işçi-kâtibi Refik Halit'in yurt tasalarını dile getirmek için faydalandığı kişiler.

Bütün bu çeşit konularla insanları ilk olarak hikâyeye sokmakla edebiyatımıza köy ilçe meselelerini getirmiş olan Refik Halit'in, bugün bize — çok daha ustacaları yazıldığı için — sanatça çelimsiz, yapma gelen hikâyeleri arasında «memleket meselelerine bakışında da otuz küsur yıl öncesinin kötümserliği sinmiş görünüyor.

Refik Halit, **Gurbet Hikâyeleri**'nin bir yerinde (s. 19) şöyle diyor : «Bana öyle gelir ki seçme adamlar bir hâdise karşısında sadece — benim gibi — müteessir olanlar, müphem şeyler duyup ruhlarından incinenler değildir; teessürle beraber hüküm verebilenlerdir. Soğuktan veya sıcaktan nebatlar da teessür duyarlar; fakat korunmazlar, tahakkümünde kalmakla iktifa ederler.»

İşte Refik Halit de, «Memleket Hikâyeleri» nde tıpkı bitkiler gibi, tasa verici olayların sadece «tahakkümünde» kalmakla yetinmiş. Olayların «tahakkümü» nü kabul etmek, insanı hiç bir şeyin değişmiyeceği kanısına götürür. Refik Halit de, bunca tasalardan, yolsuzluklardan öte, ezilmiş insanların ölümsüz de, zulümsüz de aydın bir geleceğe erişmiyeceklerine inanmış. Hikâyelerin kişilerine bakın : Yatık Emine, en sonunda açlıktan, soğuktan ölüyor. Şeftali Bahçeleri'nin o yüreği yurt sevgisiyle, yararlı olmak isteğiyle dolup taştan tahrirat müdürü Ağâh'ı, sonunda kendini o soysuzlaşmış çevreye ezdiriyor. «Geçen günlerdeki hizmet, imar, ıslâhat gibi fikirlerini hatırladıkça gülümsüyor, arkadaşlarına kendini mâzur göstermek için «Toyluk, ne yaparsın» diyecek hale geliyor. «Koca Öküz» adlı hikâyenin öküzü bile «çalışmaya gitmiyecekti, fakat ölüme hazırdı». «Hakkı Sükût»'un işçi kâtibi Hasib efendisi de, artan gündeliğiyle beraber vicdanının sesini susturup, hak yiyenlerin tarafına geçiveriyor.

Yurt tasalarına bu bakış, ancak ölümde, boyun eğme-de bir kurtuluş uman bu kötümser davranış, bütün iyi ni-

yetlerine rağmen on onbeş yıl öncesine kadar, bir çok hîhâyecilerimize de hâkim olmuştur. Bekir Sıtkı Kunt'un «Memleket Hikâyeleri» (1933) bu davranışın üzerine çıkabilmişse belki bir basamaklık çıkabilmiştir. O da, olaylar karşısında kimi zaman şaşkınlığa, kimi zaman umutsuzluğa düşmekle kalmış görünüyor. Bu şaşkınlığın bir derece ilerisinde, aynı isimleme geleneğine uyarak hikâyelerine «Anadolu Hikâyeleri» adını veren M. Körükçü'de rastlıyoruz. Yalnız Körükçü; R. Halit, B. S. Kunt, U. Nazif ve Hançerlioğlu'da olduğu gibi, meselelerin hatırı için uydurulmuş konulardan çok, kendi başından geçen ya da duyup dinlediği olayları, «tuhafliklar» açısından ele alıp meddah ağzıyla anlatmakla düzme hikâyeye geleneğini bir bakıma kırmış, Orhan Burian'ın deyimiyle «sınır edebiyatı» na girmiş oluyor.

Refik Halit geleneğinin bir ucunda, davranış bakımından «incinme» ile kalmayıp, «korunma» ya da pay ayıran İlhan Tarus var. Şaşırtıcı bir raslantıyla İlhan Tarus'da, otuz beş yıllık bir ara ile bir başka Yatık Emine karşımıza çıkıyor. Bu, «Tek Kişilik Masa» (Ekin İti, 1953) kahramanı Bedîa'dır. O da tıpkı, Yatık Emine gibi «sâkin, iyi huylu bir kadın» dir. Yatık Emine gibi «herşeye hazır». Sanki bir çölün ortasında, susuzluktan kavrulan yabancı insan sürülerinin ateşini söndürmeğe memur edilmişti «ezelden.» (S. 125). Yalnız, Tarus, kurtuluşu ancak ölümde gören kötümser Refik Halit'in tersine Bedîa'sını bir piyango biletiyle kurtarıyor. Aslına bakılırsa, bu iki çare de, insanlığın onurunu yükselten çarelerden değil. Devlet eliyle tertiplenen ulus ölçüsünde bir kumar, bir baht oyununa umut bağlaması bakımından, Tarus'u da, toplumca bir çare, hakka dayanan bir düzen düşünemediği için kötümserlikten bütün bütün ayrılmış saymak güçtür. Yalnız şu var ki, Tarus, insanın kurtuluşunu ölüm ötesinde, bir talih oyununa bağlarken, bir yandan kötümser gelenekle bağlarını koparıyor, öbür yandan da, çıkar yolu toplumun kendi içinde, hak duygusunda arıyan iyimser çığıra bir köprü başı salıyor.

İyimserlerin başında «Anadoludan Hikâyeler» (1939) adlı eseriyle Kemal Bilbaşar geliyor. Bilbaşar, her neka-

dar biçim yönünden — hiç değilse bu ilk eserinde — Karay'ın hikâye tekniğinden ayrılmıyorsa da, davranış bakımından tüm bir başkalıkla önümüze çıkıyor. «Budakoğlu» adlı hikâyenin «şer kuvvetlerini» temsil eden kahramanı, haklarını yediği sayısız insanlardan birinin eliyle cezasını buluyor. Budakoğlu'nun mağaza ve ambarlarını ateşe veren Çolak Himmet'in hapisteki şu sözleri — kanun dışı: öc almanın sakatlığı bir yana — kötümserliğe bir kafa kaldırış değil midir? «Beni avratsız ve öküzsüz koyan deyyusu ben de malsız godum. Köylünün hakkını da yanına bırakmadım. Çolak Himmet varsın deliğe girsin. Köylü kurtuldu ya...» Aynı Kemal Bilbaşar'ın «Cevizli Bahçesi» (1941) de, Karay'ın «Şeftali Bahçeleri»'ne (1918) böylesine yılgısız bir cevaptır. Bilbaşar'ın, gücünü Budakoğlu'daki tek kişinin, «Cevizli Bahçe» deki işçi topluluğunun öç duygusundan alan kırıcı tepkileri yanında, Fakir Baykurt'un (Fadim Ağanın Değirmenleri: Cilli, 1956) kaynağını köylü yığınının menfaat ortaklığından doğma akıllıca yardımlaşmasından alan tedbiri de, kurt-kuzu oyununun kuzular lehine değişebileceğine olan umudu belirtmiyor mu? Fadim Ağanın Değirmenleri, hikâye olarak büyük bir değer taşımasa bile, gerçekçi sanatçılarımızdaki davranışı göstermesi bakımından üzerinde durulmaya değer.

Yaşar Kemal, O. Kemal gibi Çukurovanın çilesini çekmiş, Baykurt gibi köyün içinden çıkmış, S. Kocagöz gibi köy gerçeklerini kafasıyla, gönlüyle yaşamış, ustalığına usta, yürekliliğine yürekli sanatçıların hikâyelerile «memleket hikâyeleri» dediğimiz çeşit, doğru yolu bulmuş görünüyor. Köyün ilçenin uzağında büyümüş, eğitimini öğrenimini kentlerde görmüş, sonradan memurlukla köye, ilçeye uğramış kimselerin gördükleri manzaralar karşısında ruhlarından incinerek, bir takım «meseleler» in zoruyla kaleme aldıkları düzme hikâyelerden artık uzağız. Bu düzme hikâyelerden «meseleler» i kaldırın, ortada bir takım kukla insanlardan başka bir şey kalmaz. Gerçekçi yurt hikâyecilerindeyse, meseleleri insanlardan, insanları meselelerden ayıramazsınız. Çünkü, onlar, her şeyden önce köylüyü, içinden ayıramıyacağınız çevresinin tasalarıyla birlikte veriyorlar.

Bu bakımdan, en başarılı yurt hikâyelerini Kemal Tahir'in **Göl İnsanları**'nda buluyoruz. Kemal Tahir, «Çoban Ali», «Gelin-Kadın oyunu» ve «Arabacı» adlı hikâyelerinde bize, peşin peşin düşünölmüş soyut «meseleler» den uzak olarak, gerçek köy insanlarını veriyor. Bu insanların hayat hikâyelerinden ortaya kendiliğinden bir takım meseleler çıkıyor. Tahir Kemal, ırgatları, köylöleri üzentisiz, o eşsiz üslubuyla anlatırken, bir de bakıyoruz, değişik ölçülerde, ama, özünde hep aynı olan İNSAN meseleleriyle kaynaşıvermişiz. Kız kaçırmalar, sürü gütmeler, ağa uşak münasebetleri ardından başta boğaz derdi gelmek üzere içine geniş ölçüde tenin isteklerini, inanma ihtiyaçlarını da alan hayatı bütünölyle, bölünmezliğıyle en aslı noktasından yakalayiveriyoruz.

Köylölüyü bizlerden ap ayrı, uzaktan uzaktan acınacak varlıklar gibi gösteren düzme hikâyecilere inat, Kemal Tahir bize onları gerçek yönleriyle, yani bütün insanlarla ortak olan yanlarıyla veriyor. Bu bakımdan, ilk gerçek köy hikâyesini yazan Nabi Zade Nâzım'la Kemal Tahir arasında — sanat tarafı berikinde ağır basmak şartıyla — büyük bir yakınlık göze çarpıyor. Bu yakınlık Freud'ci bir tengüderlik yanında köylü meselesinin tarlayla bir çift öküz meselesinde de kendini gösteriyor: «Yarın öbür gün, tohum, tarla, ekmek kendisinin olduğı halde, öküzlere karşılık Muhtar Reşit ağanın tarlalarında çalışacağı (Çavuşun Reşit) aklına geldi. «Öküzleri yoksa çiftçi ölmeli!» diye düşündü. Fazla değil, şunlar gibi bir çift hayvanı, çubuk ovasında beş yüz haklık arazisi olsaydı...»

SÜZME SÖZLER

ETRAFIMDA sessiz bir İngiliz cıvıltısı parlayıp sönüyor. Aralarında bile korka korka konuşan genç kızlar, bir yandan süze süze sigaralarını içerken, bir yandan da hüzünlü İtalyan şarkılarını dinliyorlar. Erkenden yaşlandıkları hemen göze batan geçkince kadınlar, daha konuşkan, içlerini döktükçe daha mesut oldukları belli.

S. Batu, TÜRKDİLİ, Sayı 54

YEŞİLKAYA SAVCISI

Atalay Törükoğlu

BAY İlhan Tarus'un Varlık yayınlarında bu son çikan kitabı. Yıllardır küçük hikâye üstünde uğraşan, yazarlığa dört elle sarılmış bir hikâyecidir bay Tarus. «Yeşilkaya Savcısı» roman alanında ikinci denemesi. Romanıcılığı için son yargıyı vermek erken olursa da hikâyedeki başarı erişgisi (derecesi) için son sözü söyleyebilecek durumdayız. Beş altı küçük hikâye kitabıyla ne yazık ki, bu yolda açık bir ilerleme gösteremedi. «Orta hikâyeci» sırasından öteye geçemedi. Belki gelişmesini romanıcılıkta tamamlayacaktır. Nitekim «Yeşilkaya Savcısı» o pek yavan «Samanpazarı» romanından sonra yazarı için ileri atılmış ümitli bir adım sayılabilir. Romanın bütün önemi, adalet mesleği yönünden yurt gerçeklerini değmeğe çabalamasında, yaralarımıza parmak basmak istemesindedir.

Bir geri Anadolu ilçesine giden ülkücü genç bir Cumhuriyet savcısının kanun ve devrim adına bilmezlikle (cehalet), egri kafalarla ve «ağa» ile savaşması konu edilmiş. Günlük biçiminde yazılmış. Genç savcı bizi, «ağa»nın ve geriliğin yarattığı öncesiz dertlerle ve kendi güçlükleriyle karşı karşıya getiriyor. Devrimci olduğu kadar kadıya «merhaba kör kadı!» diyecek kadar doğru kahramanla birlikte bir ilçe havasına giriyoruz. Sonucu gibi içinde geçen bir çok olaylarıyla da yazarın kendi yaşantısıyla sıkı bağlantısı var romanın.

Baştan söyleyelim ki hikâye toplu ve meraklı. Sarıcı ve sürükleyici. Ama sarıcılık ve sürükleyicilik hikâyenin, romanın edebiliği için sağlam özellikler olmaktan uzaktır. Bay Tarus'un kitabı da bütünüyle düşünülürse başarılı değildir.

Sanat yanını çok kurcalamak doğru olmaz. Çünkü her fırsatta «sanat kaygısı» çekmeden yazdığını hem de

öğünerek söyliyen yazara eserinin sanatsızlık yüzünden başarısız olduğunu söylemek fazladır. B. Shaw da sanat uğruna bir tek satır yazmamış olmakla öğünürdü. Ama o bunu derken yüzde yüz ters deyiş (paradoxe) yapıyordu. Oyunlarında bütün ağırlığı düşünceye, nükteye ve yer-giye ayırırken «kuru fikirci» olarak kalmıyor sanata da hatırı sayılır pay ayırıyordu. Bay Tarus'un sanat kaygısı çekmediğini söyleyişi edebî tutumunun gerçekten öyle oluşundan. Kitapları da kendisini yalancı çıkarmıyor ha-mi!

Bay Tarus «sosyal endişe» çekermiş. Şaşılacak bir düşünüş ama gerçek, yazarın bütün çabası sanatsız hikâye, roman ve tiyatro oyunu yazmak. Varsa da yoksa da toplum! Sanat kaygısından uzak olarak yalnız toplum için yazmayı ilke belleyince kitapta bütün ağırlığın düşünle-re ayrılması tâbiidir. Ama nedense bu yanı da çok gevşek tutmuş. Yurt gerçeklerinin özel bir görüş ve güçlü bir kavrayışla ele alındığını görmüyoruz. Dertlerin inceleni-şinde, çarelerinin belirtilmesinde kafa yormuşluğu belir-tecek hiç bir yan yok. Söylenenler hep beylik, basmakalıp. Yer yer kahve feylesofu ağzıyla söylenmiş ortamalı düşünler! Yazarlığı ve yaşadıkları daha iyilerini yazması-na elverişli iken yazarın bu kadar kıyıda ve yüzeyde kalmakla yetinmesi insanı şaşırtıyor. En iyi niyetli yorum, konunun kendiliğinden getirdiği soruların, gereğince iş-lenmeğe vakit bulunamadığı olabilir. Zaten romanın bütününde bir aceleye gelmişlik var.

Yazar kişilerin üstünde ayrı ayrı pek durmuyor. Dış görünüşleriyle dış davranışlarını anlatıp geçiyor. Ruh hallerini incelemiyor, çünkü gereksiz buluyor bunu: «İn-sanın insan olduğu olayların çekirdeğini ve mihverini teşkil ettiği dönemden uzaktayız. Artık insan topluluklarıyla uğraşıyoruz. Bu topluluklar bireylerinin tane tane önemi üstünde durmanın beyhude olduğu kanısına vardık. Bütün asırdaşlarımızla birlikte...» (Y. Ufuklar Kasım, 954).

Yazarın ikinci saplantısı bu düşüncelerinde beliriyor. Kahramanlarının kuklalığı, hikâyede savcıdan sonra en çok sözü edilen ağanın bile «gölge» oluşu bundan. Yukarıdaki düşünceleri «Yeşilkaya savcısı»nın sonlarına doğru

pekiştirilmiş halde buluyoruz: «... Bu insan yığınlarından birisi veya ikisini ele alıp öteki insan kalabalığına anlatmakta ne mâna var? Bu psikolojik romanların topu safsata bence. İnsanlığa zerne kadar faydaları yok. Hiç bir şey öğretmiyorlar... Anlattıkları doğru doğru olmasına. Ne çıkar bundan? Okuyucuyu genişletmiyor zenginleştiriyor? Ona hayatında faydalı olacak, öncü olacak, rehber olacak birini tanıtmıyor. Tersine hasta, acayip, çoğu sosyeteye muzır adamları tanıtıyor. Dünya edebiyatından bu çeşit romanların çekilmeye başlaması beyhude değil.. Bir ayak evvel, insanlığın önüne düşecek, onlara hayatın gerçek iyiliklerini öğretecek, işe yarar şeyler öğretecek bir sanatın doğması lâzım...»

Bu düşünceleri özel bir sanat görüşü diye bırakıp geçemeyiz. Çünkü bunlar edebiyatı ciddiye alan bir yazarın düşünceleri olamaz. Değişik bir görüşü değil hem dar hem yanlış bir edebiyat görüşünü yankılıyorlar. «İnsan» ın edebiyattan çıkarılmakta olduğunu da yeni duyuyoruz. Kişileri tek tek alıp anlatmakta ne anlam varmış! Bu görüşe uymak gerekirse Madame Bovary, Goriot Baba, Anna Karenina, Tom Jones gibi tek kişilerle onların küçük çevrelerini anlatan, kısaca kahramanlarının adını taşıyan bütün romanları bir kalem geçmek gerekecek. Hele Dostoyevski, büyük romancı geçinmeye kalkmasın bir daha. O topluma yararsız, hasta kişileri neyimizi zenginleştiriyorlar? İnsanlığa ne iyilikleri dokunuyor?

Balzac, Goriot Baba'nın kişiliğinde, Flaubert Madame Bovary'de tek bir baba ile tek bir mutsuz kadını mı anlatmışlardı? Don Kişot hepimizdeki Don Kişotluklardan derlenip kurulma bir kahraman değilmidi? Aynı şey bütün psikolojik romanlar için de doğru değil midir? Kitabının bir yerinde Dostoyevskiye beğendiği anlaşılan yazar bu sözleri düşünerek mi söylemiş? Okuyucuyu genişletmesi için romanlara ille de ülkücü, kusursuz kahramanlar mı konmalı?

«Psikoloji» yi aşağı gören bir romancının hikâyecinin olduğu görülmemiştir. Bay Tarus'un hikâyelerindeki kuruluğun romanlarına da bulaşması bu psikoloji yoksul-

luğundan. Bir yazar sanata sırt çevirince kitaplarında düşünün ağır basması gerekirdi. Ama B. Tarus'da dişe dokunur düşünce rastlamak da kolay değil.

Bir yazar, başaramıyorsa «nükte» ve «yergi» öğelerini eserine koymayabilir ama roman, hikâye yazmağa kalkmışsa kişilerin üstünde tek tek durmalı, kişi veya topluluk psikolojisini verebilmelidir. Yapamıyorsa, kuru, sanat-sız, dolayısıyla okunmaz kalmağa katlanmalıdır. «Psikoloji» yi duyurmak için kılı kırk yararcasına anlatımlara da ihtiyaç yoktur. Çoğu zaman kısa keskin bir açıklama veya ustaca bir konuşturma yeter de artar bile. O ağıdali ve sıkıcı psikolojik roman modası geçebilir ama sanat eserinde «psikoloji» nin kalkacağını sanmak yanlışların en büyüğüdür. Bu bakımdan yazarın tuttuğu yol çıkmazdır, sanıyoruz.

Kitapta bir öldürme olayı var: Savcı, tecavüz edile-rek öldürülmüş bir kadının katilini usta bir izlemen (dedektif) becerikliliğiyle nasıl bulup çıkardığını anlatıyor. Bu olayın yazarın başından geçmediği belli, tüm uydurma! Gerçeğe uymadığı, hekimlikle yakın ilgisi olmayan okurun gözünden kolayca kaçır. Adalet hekimi, sözde, kadının üreme organlarından aldığı erkeğin sperma salgısını mikroskopta inceliyor ve firengi mikrobu tespit ediyor. Savcının parlak düşüncesine uyularak oracıkta şüphelilerden kan alınıyor ve demiryolu lâboratuvarında (!) firengi reaksiyonuna bakılarak kanı firengili çıkan birisi suçlu diye yakalanıyor. O da itiraf ediyor.

Bir kez, erkek salgısında firengi mikrobu tespit etmek hemen hemen imkânsızdır. Bunun için gerekli özel boyaların bir demiryolu lâboratuvarında bulunulması olağanüstü bir raslantı diyelim. Ya firengi reaksiyonu için şart olan serumlar oraya nasıl gelmiş? Kaldı ki bu reaksiyon olur olmaz hastahanelerde bile yapılamıyan ince bir iştir.

Yazarı kınamak gerekirse iyi uydurmadığı ve bir bilene danışmadığı için kınanabilir. Yazarların her sınıf okuru gözönünde tutması hele bilim konularından söz ederken sağlam bilgiyle yola çıkmaları ilk şarttır. Gerçek duygusu vermeyen anlatımlar ve bilgi yanlışları belki

edebî değere çok dokunmazlar. Ama bu gibi eksiklerin soy eserlerde bulunmadığı da bir gerçek!

Bay Tarus dil devrimini tutmaya tutuyor. Romanında sürelî br türkçe yazma çabası var. Ne var ki akıcı bir deyişi, işlek bir dili yok.

Romanın ancak kendine yeten, yaşanmışlıktan gelme bir gücü var. Sürükleyiciliğini bundan alıyor. Ama insan bitirince şu etki altında kaldığını duyuyor: Yazar bunca «malzeme» yi değerlendirememiş, işleyememiş. Belki, isteseydi, aceleye getirmeseydi daha iyisini çıkarmak da elindeydi.

TAKMA GÖZ

HİÇBİR şey hiçbir şey
açmıyor bizi
gitmek bile
gitmek gelmek değil mi sanki

16

Çocukluktan bu yana
değişenler oldu
arkadaşlardan
onlar da denizde boğulmuş

Hep aynı bu sokakların adı
iplerle bağlı gibiyiz hep
nereye gitsen
hatırlatırlar

Başka bir göz varmış
çocukken bende
şimdi bir göz taktılar ki
sormayın.

Ece Ayhan Çağlar

DÜNKÜ ÇOCUK

M. K.

DEVLET Tiyatrosu, evvelce Ankara'nın biricik ve en mükemmel sahne ve tiyatro salonuna sahip olan fakat uzun zamandanberi kapalı kalan Türkocağında temsillerine başladı. «Üçüncü Tiyatro» adile tiyatro sever Ankara halkına açılan bu sahnede «Avant-garde» temsiller verileceğini memnunlukla haber aldık. Yıllarca önce Devlet Konservatuarının yetiştirdiği genç elemanlar (Tatbikat sahnesi) adı altında temsillerine bu sahnede başlamışlardı. Yerinde bir kararla, Muhsin Ertuğrul Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğüne getirildiği zaman, kendi Küçük ve Büyük Tiyatrolarına kavuşmuşlardı. Ne yazık ki, ondan sonra bu güzel Tiyatro binası bırakıldı. Şimdi yine Muhsin Ertuğrul'un yapıcı eliyle eski aşınalarına teslim edilmiş bulunuyor. Ankara halkının tiyatro sevgisi de artmış olacak ki evvelce bir tiyatroyu güçhal doldurduğu halde, şimdi üç tiyatro az geliyor denilebilir. Tiyatro severler için memnunluk verici bir hal.

Üçüncü Tiyatro ilk eser olarak modern Amerikan yazarlarından Garson Kanin'in «Düncü Çocuk» adile dilimize Leylâ Erduran tarafından çevrilen «Born Yesterday» komedisile perdesini açtı. Garson Kanin çeşitli memuriyetlerde bulunduktan, Saksofonculuuktan vodvil aktörlüğüne kadar her işi denedikten sonra, Amerikan Dram Sanatları Akademisi'nin çalışmalarını da takip etmiş, bu suretle kabiliyetlerinin tohumunu atmıştır. Aktör olarak pek ilgi çekmemekle beraber film rejisörlüğü alanında çok başarı elde etmiştir. 1937 de henüz 25 yaşındayken Hollywood'a gitmiş, böylece film tekniğini yakından öğrenmek imkânını bulmuştur. R. K. O. stüdyoları Kanin'e «A man to Remember» filminin direktörlüğünü vermişler, bundan sonra bir çok filmlerin idaresini üzerine almıştır. Savaşla beraber orduya giren Kanin için bu bir deneme

devresi olmuştur. Savaştan sonra sayıları pek çok olan dokümanter filmleri başarıyla idare etmesini bu deneylerine borçludur. Askerlik bittikten sonra yüzbaşı Kanin, Robert Sherwood'un «Rugged Poth» isimli filmini idare etmiş ve ilk defa piyes yazma işine girmiştir. İşte bu çalışmanın meyvesi «Born yesterday» «Dünkü Çocuk» tur. Eser New York'ta 4 Şubat 1946 yılında ilk defa oynandı. Garson Kanin'in «Dünkü Çocuk» ayarında başka eserler verip vermiyeceğini zaman gösterecektir.

«Dünkü Çocuk» ta Kanin açık göz bir savaş sonu zenginini olan Harry Brock'la, görgüsüz bilgisiz, bir revü figüranı olan metresi Billie Dawn'ı eserine esas kişiler olarak seçmiş. Harry Brock'un tek amacı para... Bütün işlerin parayla döneceğine inanmış. Bunun için de yapmıyacağı yok. Vaktile Adâlet müsteşarı iken işinden atılan bir akıl hocası var. Avukat Ed. Devery. Bu adam Harry'nin bütün dalavereli işlerine bakıyor. Bir Senatörü de, elde ediyorlar. İşlerin yolunda gideceğine iyice inandıkları bir sırada herşey değişiyor. Avukat Ed. Devery'nin, Harry Brock'la tanıştırap lehinde yazılar yazmasını sağlamak istediği genç ve idealist gazeteci Paul Verral'e Harry başka bir ödev veriyor. Billie'nin bilgisini, görgüsünü arttırmak, onu insan içine çıkacak hale getirmek için birşeyler öğretmesini Verrall'den istiyor Bunun için haftada ikiyüz dolar da veriyor... Fakat Billie okuyup öğrenmeye başlayınca Harry'ye karşı evvelce hissettiği duygular tamamen değişiyor. İşin içine aşk da karışınca Paul ile Billie el ele veriyorlar. İçinde bütün uygunsuz işlerinin yazılı bulunduğu dosyayı Billie, gazetesine yazması için Paul'e veriyor. Böylece komedi, Ed. Devery'nin kendileri gibi insanların karakterlerini belirten sözlerle sona eriyor.

Eseri sahneye Saim Alpago koymuş. Aynı zamanda Avukat Ed. Devery rolünü de oynuyor. Saim Alpago eseri sahneye iyi koymuş olmasına rağmen Ed. Devery rolünü biraz melodram üslûbunda almış olması yadırganıyor. Hele son kısımdaki sözleri fazla dramatik. Harry Brock'ta Nuri Altınok genel olarak iyi olmakla beraber birçok sahnelerde fazla aşırı hareketleriyle sonradan görme zenginden çok doğulu bir hacıağa tipini hatırlatıyordu. Billie

Dawn'da Gökçen Hıdır, hemen hemen ilk büyük rolünü başarıyla oynadı. Yalnız konuşmasını daha renkli alabilseydi, tesiri daha iyi olurdu. Gazeteci Paul Verrall'de Müşfik Kenter başarılı bir oyun çıkardı. Eserin öbür sanatçıları da rollerini başarıyla oynadılar... Dekorları Ulrich Damrau çizmiş. Gündeliği 235 dolar olan bir otel odası tesirini uyandırmıyor.

Eserin mütercimi Leylâ Erduran, çok başarılı bir tercüme meydana getirmiş. Nekadar övülse yeridir.

Bütünöyle «Dünkü Çocuk» başarılı bir oyun sayılır.

«TASVİR» İNCİSİ

ve

BAŞKALARI

YILDIRIM Bayezit camiinin geçen fırtınalardan kursunu kalkan kubbesi parça parça, gaz dökülmüş bir havuz gibi, göke ışıktan mızraklar dolaştırıyordu.

R. Halit: Memleket Hikâyeleri, s. 172

Nesil ayrılığı sızısı, romantizma gibi geçkin yaşlara mahsus oldukça, ıstırap ve sevimsiz ihtarlarla dolu tabii bir hastalıktır.

R. Halit: Gurbet Hikâyeleri, s. 102

Denize veya nehre bakan bir adamın iyi şeyler düşünemiyeceğine emin olunuz.

Gurbet Hikâyeleri, s. 109

Ben fazla orijinal şeyleri sevmem... Hep eski bildiğim çeşniyi arar, o çeşninin hasretini duyarım.

Gurbet Hikâyeleri, s. 150

G E L İ N

Fakir Baykurt

KÖPRÜNÜN altındaki kurbağalar, «Vırak! Vırak!» bağırışıp suya daldı. Bataklıkta çimdinen bir kaç balıkçıl, kanat çırpıp havalandı. Eşeklerin yağırını gaga-layan ala saksagañlar kaçıştılar.

Çalımlı, fakat yorgun ayak sesleri, köprüyü geçtiler. Kurbağalar yeniden su kıyısına çıktı. Saksagañlar çıplak eşeklerin yağırını gagalamağa yeniden başladı. Balıkçılar, havada bir iki dolanıp indi.

Jandarmalar, saç fesi perişan, boğuştan çıkmış dişi bir köpek gibi harap ve kahrılı bir gelini götürüyorlardı. Karakola...

Baharın pek güzel günlerinden biri. Yolların çamuru kuru. Koca bir mevsim toprağı altına alan ve «köyleri kefenleyen» kar, çekilmiş dağların tepesine. Yel esmiyor. Ayaz yok. Tam yayan yolcu günü... Yamaçlardaki tarla-larda çiftçiler, «mevsimidir» deyip arpa ekiyorlar. Dana-nın, yahut sarı öküzün ardında bazılarının «Karabiberim» türküsünü söyledikleri duyuluyor.

Jandarmalar, kışlık urbalar içinde terlemişlerdi. Ayaklarında ağır, postallar, yayan yapıldak dağ bayır kı-yametinin yolunu yürümüşlerdi. Gelin, iki adım arkaların-da. İki de bir dönüp «Yörü be!» diye çıkışmazlarsa, aray-ı açıyor da açıyordu.

Biri: «Böyle asayışın de, böyle mesleğinde...» diye küfretti.

Öteki, arkadaşını onadı: «Ben de senlen beraber lan!...»

«Ulan bu geçmişi kınalı da eyice dindi hal!..»

«Bunda senlen beraber değilim işte. Napsın yazık?»

«Yörüsün...»

«Erkek halimle ben bile dindim.»

«Tek duruversin.»

«Naçar kalmış elin müslümanı.»

«Koskaca bir derya... içinden bir tas değil, bir teneke su alsan gene farketmez...»

«Namus meselesi.»

«Namus meselesiydi de aynı kınadan sen neye yedin?»

«Ya sen neye yedin?»

«Sen teşvik ettin, sen zorladın...»

«Avaanak, dee.... İki gün önce eline geçse kocakarıyı bile kaçırmıyacaktın. On iki aydır imanın gevremiş karısız. Kalkmışsın bir de ahlâklılık satarsın başımda.»

«Ya sen?»

«Oğlum ben saklamıyorum. Diyorum sana : Elime geçtimi, cavır mı, müslüman mı? mundar mı, mısıml mı? bakmam. Bizim orda bir Topal Bahri vardı. İngiliz'de bilem esir kalmış... O, öyle derdi : Ana bir, bacı iki; gerisine çal... İşte böyle.»

Baktılar, gelin gene kaldı. Biri bağırdı :

«Ulan yörü be! Ne nârin seymişsin böyle?...»

Beklediler; geldi. «Ulan ne yörümüyorsun?»

Omuz silkti : «Gücüm bu kadar yetiyor.»

«Onbaşıya deme yolda böyle böyle ettiler diye. Desen de bir şey yaptıramazsın ya. Bize gidin getirin, dediler. Bilip dururlar tabii böyle olacağını... Söyleme emi!»

«Söylemem.» dedi.

«Sorarsa Onbaşı böyle böyle ettiler mi? diye, etmediler! de... Eğer : Yalan söylüyorsun! derse, valla, yalan değil! de. Yemin ettirecek olursa et...»

Gelin sesini çıkarmadı. Başı öne eğik; gözleri şiş; iki jandarmanın ardı sıra yürüyordu.

«Oğlum» dedi, jandarmanın biri ötekine. «Vazife esnasında böyle bir kına yenmez emme, yedik bir kere. Madem yedik, susalım. Ağzımızı yumalım.»

«Ya söylerse?...»

«Söylerse şeyimizden asarlar gayri bizi... Amma da ödekmışsin be! Senlen bir daha bir vazifeye çıkarken azıcık düşünceğim yani...»

***

Gelini karakola getirdiklerinde, gün indim, iniyorum diyordu.

Erlerden biri koşup koğuşa haber verdi : «Lan kakın, kaynatasının şeyini şey eden gelini getirdiler.»

Erler, hep birden fırlayıp kapıya çıktılar : «Görelim şu erkeği, görelim şu efeyi...»

Gelini yangın tenekelerinin üstündeki tahtaya oturtular. Biri yukarı çıkıp Onbaşının kapısını vurdu. Onbaşı parmağında sigara, büyücek bir resmin altında oturuyordu. Kanun adamıydı. Buraya gelen Onbaşılardan en namuslu olduğu söylenirdi. Gerçi bugüne kadar hiç kimse, bunun namusunu denemeğe kalkışmamıştı ama, hiç kimse de rüşvet aldığıını iddia edemezdi meselâ. Âmirinin ve üstlerinin yanında itibarı iyiydi. Alay komutanı gelmişti iki gün evvel teftiše, bütün defteri dosyayı düzenli bulmuş, sırtını okşamıştı. Köy içinde otururdu. Çil suratlı, müslüman bir karısıyla şımarıkça eğitilmekte olan üç yaşında bir kızı vardı. Geçen ay dört lâmbalı, pilli bir de radyo almıştı. Temdit zamanını bitirsin, polis imtihanına girecekti. "Mesleğin istikbalinden emin"di. Şerefli bir vazifeydi aynı zamanda, Alıçlı köy camisinde Atatürke söven Hacı'yı, Taşpınar' ın komünist öğretmenini o yakalamıştı. Namlı eşkiya Kara Belâ'yı da vur emrinden sonra dipdiri yakalayan oydu. Kapıdan giren jandarma:

«Getirdik Onbaşım.» dedi.

«Nerde kaldınız bu vakte kadar?»

«Onbaşım köy ırak. Gelin de dağa kaçmış. Çekmediğimiz kalmadı. Anamızdan emdiğimiz burnumuzdan geldi valla...» «Vazifenizdir...»

«Elbet onbaşım, vazife olmasa işimiz ne o allahın belâsı yollarda?»

Onbaşı yazı makinasına bir kâğıt geçirdi.

«Suç aleti neymiş?» dedi. «Ustura.»

«Onu da aldınız mı?»

Jandarma, cebinden çıkardığı usturayı masaya bıraktı.

«O kır herifi nâpmişlar?»

«Onuda kaldırmışlar hastaneye. Muhtar araba koşturmuş, Yetiştirin bunu çabuk! demiş.»

«Peki, git de şu kahramanı getir buraya.»

Jandarma başıyla selâm verdi, dönüş yaptı. Ahşap binanın bastıkça tahtaları gıcırdıyordu.

Onbaşı telefona yapıştı, manyota etti: «Alo!» dedi. Aradı, taradı: "Komutanım" dedi. «O müessif hadisenin faili getirildi... Evet... Evet komutanım. Kaynatasının uzvunu kesen... Evet usturayı da getirdiler komutanım... Alayım komutanım... Bugün vakit geçti komutanım... Yarın yollarım komutanım... Baş üstüne komutanım... Evet komutanım... Emredersiniz komutanım...»

Jandarma gelini getirmişti. Başıyla «çık» işareti yaptı Jandarmaya. Gelin kapının önünde, âleme boş vermiş; Onbaşının tepesindeki resme bakıyordu.

«Söyle gel karşıma!» dedi Onbaşı. Masaya yanaştı.

«Kaynatasının uzvunu kesen sen misin?» «Benim.»

«Söyle bakalım adını madını... İfadeni alacağım. Neden yedin bu boku? Anlat sebebini...»

Bir sıkıntı, bir sıkıntı... Boğulacak, tıkanacak gibi oluyordu. "Neden yaptın? Sebebi neydi?" diye sorulurmuydu? Gerekli miydi böyle sormak? Onbaşı çıkıştı: «Söyle?»

«Efendim nâçar kaldım...»

«Usturayı nerden buldun?»

«Berber Yusufun karıdan...»

«Nasıl oldu bu iş? Vakayı anlat...»

Çektim usturayı...»

«Usturayı önceden hazırladığına göre üstüne geleceğini biliyordun demek?»

«Bir değil, iki değil...»

«Daha önce de var mıydı böyle bir şey?»

«Dört ay tam, sesimi çıkarmadım arımdan.»

Onbaşı koltuğuna iyice kaykıldı:

«Bana bak» dedi. «Her şeyi yazacağım kâğıda ifadeni açık ver; kurtulmana faydası olsun.»

— Kurtulmama faydası mı olsun?»

— Ya...»

— Dört ay önce başladı efendim. Bir gün, benimki ava gitti. Dünyada bir merağı varsa o da av kör olasıcanın. Kaynatam olacak namussuz da sokağa çıkacam dedi gitti. Kaynanam öleli bir sene oluyor. Ekmek pişirdim, ev süpürdüm; ocağa biraz fasulye vurdum... Ayakyoluna gidesim geldi. Gece olursa damın ardına dolanırız. Gündüz de ahıra. Hayvanların yanına. İrbığı elime alıp endim aşı. Ka-

pıyı açtım. İçerisi bir karanlık, bir karanlık Öküzü eşseği yirmi gündür dışarıya salamadık. Ortalık diz boyu kar. Kapıyı kapadım. El yordamıyla öküzün kıyısına kadar vardım. Bir şavk deliği var ufacık. Çapıt tıkalı. Açtım. İçerisi biraz ısıdı. İki yanıma bakındım; bir de ne göreyim? Bizim suratsız kaynata geçmemiş mi sıpanın ardına? Benim kapıdan girdiğimi filân gördü tabii. Cavırlık işte... Donu monu atmış ayağından. Ahır başıma yıkıldı. «Abuuuv baba ne bu senin yaptığın?» dedim. «senden bunu mu görecektim?» Yönümü döndüm duvara. Her tarafımdan bir ter boşandı. Aha birde baktım, ardımdan elini göğsüme endirmiş: «Eyi oldu geldiğin, eyi oldu geldiğin...» Abuk sabuk... Bağırayım dedim. Atayım dışarı kendimi dedim. Elleri çelik gibi domuzun. Diri...kaptı kavşırdı elimi belimi... Yattırdı yemlece... İlkün, oğluna açacak oldum, yapamadım. Dört beş gün geçmedi aradan, bu sefer evde çullandı üstüme. «Yapma baba, ayıp bu, günah bu; ben senin kızın sayılırım.» dedim, kâr etmedi. Tenha buldukça geldi yanıma. Kimseye: «Halim şu.» diyemedim. Neden sonra kocama açacak oldum, «İlkin niye seslenmedin?» der de öldürür beni diye korktum. Keşke söyleseydim de öldürseydi! Seslenmeyiverdim; Tam dröt ay. Ocağı sönesiceye ölü gibi yalvardım: «Şimdiye kadar sesimi çıkarmadım, şimden sonra da çıkarmıyayım. Gel allahı seversen bundan vazgeç!» Nerdee? «Harımları sana ferağ ettirecem. Kanlı tarla'yı sana ferağ ettirecem. İnek senin Düveyi de sana verecem...» Canımdan bezdim. «Peki madem» dedim. «Ne zaman cancağazın isterse heç çekinme gel. Nikahlı karın gibi. Yalnız oğlun duymasın.» Bu gidişata birkaç gün daha katlandım. Bir akşam üstü, Berber Yusuf'un kariya vardım «Aba,» dedim. «Böyle böyle... Bana bir ustura ver, hemen getireyim. Oğlak derisi kazıyacağım; çökelek filân basarız yarın.» Karı kalktı, Berberin çantadan keskin birini aldı, uzattı elime «Nasıl geçiminiz, eyi mi?» diye sordu, «Eyi» dedim. «Deli oğlan seni,» dedi, «keklik etiyle besliyor... Emme, neye benzin gelmiyor? Senin yediğini bir başkası yese, kapılardan sığmaz karı olurdu... Av eti yarar insana. Bir üzüntün varsa, kurtulmağa bak...» Deyusun karısı boynuna öğüt veriyor. Aldım alcağımı, vardım eve. İki gün us-

turayı kuşağımın arasında gezdirdim. Benim avcının evde olmadığı bir vakitte, moruk gene geldi yanıma: «Harımları sana frağettirecem,, kesikleri sana...» «Yaşa!» dedim. «Varol... Gel şöyle...» Benden yüz buldu; eli hemen uçkuruma, hiç durduğu yok. «Bak bana!» dedim. «Ben oğlundan boşansam da sana varsam nasıl olur?» «Eyi olur!» dedi. «Ne verirsin bana?»

«Sazlıyerdeki tarlayı; eski bağ yatağını; Büngüldeği...»

«İrimdeki tarlayı da verin mi» dedim. «Verim» dedi.

«Makuf'dakini?..» «Verim.» «Köprünün başını?»

Gözümde hiç bir şeyin kıymeti yok. Kekeleye kekeleye: «Hep!.. hep!!..si... senin!..» diyor. «Destur.» dedim. «Tam zamanıdır.» Uzattım sol elimi; ustura sağ elimde hazır... Dişimi sıkıp bir çaldım; «Allah!..» dedi. Yığıldı yanıma. Toparlanıp kalktım. Elimdeki pis şeyi çarptığım gibi yüzüne, fırladım köyden dışarı.

«Bu kadar mı ?» dedi Onbaşı.

«Bu kadar efendim.»

«Biraz bekle.»

Makinaya takdığı kağıda, çat — çut, anlattıklarını özetledi.

«İmza bilmezsin tabii...» dedi.

«Bilmem.»

«Uzat öyleise parmağını...»

Gösterilen yere parmağını bastı. Onbaşı:

«Bizim yapacağımız bu kadar.» dedi. «Gerisini adalet paklasın. Yarın sabah yolcusun. İki devriye, alıp götürülecek seni. Burada hısımin akrabaları var mı?»

Başıyla «Yok» işareti yaptı.

«Öyleyse yatarsın nezarette.»

Onbaşı kalktı, kelepçelerin yanında asılı duran kepini başına geçirdi: «Zaten akrabaları olsa da salmayız. Nizamı aykırıdır.»

Zile bastı. Gelen jandarmaya:

«Bugelin geceyi nezarette geçirecek.» dedi. «Bir parça yiyecek, bir battaniye verin. Korkup filân etmesin. Bir saat kadar da nöbet tutun kapıda. Hadi, marş marş!.. Hayırlı akşamlar gelin hanım...»

Jandarma gelini götürüp nezarete kapadı.

Koğuşta neferler: «Ah be! Gel gayri teskere!» diye bağırıp duruyorlardı. En büyükleri, 22—23 yaşlarında.

Onbaşı, «Olay» gazetesinin ilçedeki habercisine bir pusula yazdı. Tanıdığı olurdu haberci.

«Ben gidiyorum.» dedi. «İki kişi sabahleyin gelini ilçeye götüreceksin. Benim gelmemi beklemiyeceksiniz. Kim götürmek ister?»

Neferler bakıştılar. «Sen söyle Onbaşım.» dediler.

«Ben mi söyliyeyim? Yahu, gidin işte ikiniz... Olmazsa kur'a çekin. Evet, evet. Kur'a çekin en iyisi... Kavga gü-rültü istemem. Bu pusulayı da bizim Şeref'e verin. İbret verici bir hadise, okusun vatandaşlar... Hadi, iyi akşamlar...»

Çekildi gitti. Köyün üstüne ısıtılmaz ağırlıkta bir karanlık çünlandı. Her olup biten, bütün gerçekliğiyle, bu karanlığın içinde kaybolup gidecekti... (1954)

Oğuz Arıkanlı

MAÇA KIZI

Şiir

★

F. 1 lira

YENİ UFUKLAR
YAYINLARI

1956

Halim Yağcıoğlu

KASIM RÜZGÂRI

Şiirler

★

F. 1 lira

YENİ UFUKLAR
YAYINLARI

1955

SÜMERBANK

BASMA SANAYİİ MÜESSESESİ

Sermayesi:

50.000.000 TL.

Merkezi:

İ Z M İ R

Telefon: 32230 - 32234

Telgraf Adresi:

Sümerbank - İZMİR

T. C.
**ZİRAAT
BANKASI**

*Tasarruf hesapları
1956 yılı ikramiye
planı tutarı şimdilik*

1 . 7 5 0 . 0 0 0

L i r a d ır .

Bu Planda Gayrimen-
kuller, dolgun para
ikramiyeleri, eşya,
traktörler, ziraat alet-
leri vardır.

Fiatı 50 krs

YENİ UFUKLAR aylık dergi, Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Hediye Tolun. Teknik işleri idare eden: Saim Özkul. İdare yeri Veli Alemdar Han, Kat 2, No. 29/1 Galata - İstanbul; mektup ve havale adresi: P. K. 1034, Galata - İstanbul, Abonesi: Altı aylık 3, bir yıllık 6 lira, Dış memleketlere abone iki mislidir, KUTULMUŞ matbaası, İstanbul